
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

דימויים של צדק חברתי - פוליטיקה של זהויות בראי האמנות -
3248

תאריך עדכון אחרון 15-11-2018

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: עבודה סוציאלית

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 2019

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): אמה גשינסקי

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: emmaga77@gmail.com

שעות קבלה של רכז הקורס: ימי שני 12:00 - 13:00 (בתיאום מראש)

תאור כללי של הקורס:

מיהו ה"אחר" בחברה? כיצד משקפים ייצוגי תרבות חזותית את עמדתה של החברה כלפיו? מאיך, כיצד נרתמות האמנות והתרבות הפופולרית לחתירה לשוויון חברתי ולמחאה על אי-צדק? מטרתו של קורס בין-תחומי זה היא להעמיק את ההיכרות עם קשייו של ה"אחר" ממגוון האוכלוסיות בחברה ומתוך כך לחדד את יכולות ההתמודדות עימו ועם ריבודה הסוציו-תרבותי של החברה בישראל. פוליטיקה של זהויות (Politics Identity) והעיסוק ב"אחר" (Other The) הם מושגי יסוד בשיח הביקורת של התרבות העכשווית. הם משמשים לחתירה תחת תפיסת עליונותו של הסובייקט המערבי (זכרי, רציונלי, הטרוסקסואלי וכיוב') תוך חשיפת מנגנונים סוציו-תרבותיים דכאניים המכפיפים את כל מה שמוגדר כ"אחר" ממנו. מושגים אלה מבקשים לחשוף את מודל החשיבה המודרניסטי הבינארי המושרש בחשיבה המערבית (נורמלי/לא נורמלי, מרכז/פריפריה אני/אחר וכיוב') ולהפיק מתוך ערעור תמונת מצב מתוקנת של ריבוד זהויות שוויוניות.

הקורס עושה שימוש בממצאים מן התרבות החזותית על מנת לדון בריבוי פניהן של ביקורת ומחאה חברתית ולבחון את החתירה לשוויון חברתי בתרבות זמננו. מתוך תפיסה בין-תחומית זו ישלבו השיעורים בין היכרות עם מגוון עשיר של יצירות אמנות, דימויים ותכנים מהתקשורת ומהתרבות הפופולרית - מן הזירה הבין-לאומית בכלל ומישראל בפרט - לבין דיון בטקסטים שאופיים הבין-תחומי מאיר על הקשר שבין תרבות חזותית, תקשורת וסוציולוגיה. הוא יתמקד בארבעה אשכולות נושאים שכל אחד מהם מייצג זהויות קולקטיביות שונות המוגדרות כ"אחר"; פמיניזם ומגדר, סוגיות של גזע ועדתיות, מעמדות סוציו-אקונומיים נמוכים והגדרתם הכוללת של "חריגים" בחברה. הקורס מקנה יכולות התבוננות וניתוח ביקורתי של תופעות סוציו-פוליטיות בתרבות ובתקשורת. מתוך כך הוא מספק הבנה בין-תחומית (היסטורית, פילוסופית, פוליטית ואמנותית) רחבה אודות הקשר המרתק שבין שדה התרבות החזותית לבין סוגיות מרכזיות של "אחרויות" בפתחה של המאה ה-21.

מטרות הקורס:

הקורס מקנה יכולות התבוננות וניתוח ביקורתי של תופעות סוציו-פוליטיות בתרבות ובתקשורת. מתוך כך הוא מספק הבנה בין-תחומית (היסטורית, פילוסופית, פוליטית ואמנותית) רחבה אודות הקשר המרתק שבין שדה התרבות החזותית לבין סוגיות מרכזיות של "אחרויות" בפתחה של המאה ה-21.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

לבחון באורח ביקורתי ממצאים מעולם התרבות והתקשורת העוסקים בהביית זהות של ה"אחר". להתבונן ולהבין אמנות ושפה חזותית ולהבחין בזיקה בין השפה האמנותית לבין תכניה.

דרישות נוכחות (%) :
100

שיטת ההוראה בקורס: שילוב של דיון והוראה פרונטאלית.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

- מהי "פוליטיקה של זהויות"? מיהו ה"אחר"? מיסגור תיאורטי בין-תחומי.
- פוסט-קולוניאליזם ותודעות זהות מרובדות
- מופעיהם של ה"חריג" וה"אחר", מעולם הציור לתוכניות טלוויזיה.
- זהות בשחור לבן - ייצוגים עצמיים של אמנים אפרו-אמריקניים
- בהקשר המקומי: סטריאוטיפים של עדתיות בצילום ובקולנוע הישראלי.
- "קרונן המחלקה השלישית" - על ייצוגי המעמד הנמוך
- ריאליזם חברתי בישראל, "כור ההיתוך" והמעברה
- הגוף הגברי בתרבות הישראלית כאנטיזה לסטריאוטיפים של זיקנה וחולי
- "בחצר בית המשוגעים" - איך מציירים שיגעון?
- פמיניזם- מדור ראשון לדור שני ומה שביניהם
- התיאוריה הקווירית וייצוגי זהות מינית "אחרת"
- המהגר, הפליט, ומה שביניהם

חומר חובה לקריאה:

- גורביץ', דוד, 2002. "מבוא: פוקו כגיבור תרבות", בתוך: ספארגו, תמסין, פוקו והתיאוריה הקווירית (מאנגלית: אריה בובר), תל אביב: ספריית הפועלים, עמ' 7-19.
- חזן, נועה, 2017. "רב-תרבותיות במוזיאון: מבט על גזע, מגדר ותצוגה בישראל", תיאוריה וביקורת 49 (חורף 2017), עמ' 39-66.
- יאנג, רוברט, 2008. פוסט-קולוניאליזם: מבוא (תרגמה: תמי אילון-אורטל), תל אביב: רסלינג, עמ' 7-16.
- פישר, שלמה, "שני דפוסים של מודרניזציה: על ניתוח הבעיה העדתית בישראל", תיאוריה וביקורת 1 (קיץ 1991), עמ' 1-22.
- צלמונה, יגאל, 2010. "דימויים של תיקון הגוף היהודי", בתוך: בילסקי, אמילי ואביגדור שנאן (עורכים), שבר ותיקון- בהגות, באמנות, בחברה (קטלוג תערוכה), בית האמנים, ירושלים: קרן עדי, עמ' 58-68.
- רז-קרקוצקין, אמנון, 1993. "גלות בתוך ריבונות, לביקורת "שלילת הגלות" בתרבות הישראלית", תיאוריה וביקורת 4 (סתיו), עמ' 23-55.

Fisher, Jean, 2002. "The Outsider Within: Shonibare's Dandy and the Parasitic Economy of Exchange", in: Landau, Suzanne, 2002. Yinka Shonibare: Double Dress (Exh. Cat.), Israel Museum, Jerusalem, pp. 27-35.

Gilman, Sander L., 1988. "Madness and Representation", in: Disease and Representation- Images of Illness from Madness to AIDS, Ithaca and London: Cornell University Press, pp. 18-49.

Nochlin, Linda, 1988. "Why have there been no Great Women Artists?", in: Woman, Art and Power and Other Essays, Westview Press, pp. 147-158.

* ייתכנו שינויים ברשימת הקריאה. היקף הטקסטים לקריאה יישמר. הודעה תינתן לסטודנטים בתחילת הקורס.

חומר לקריאה נוספת:

- אופנהיימר, יוחאי, "על התהוות הגוף המזרחי", תיאוריה וביקורת 36 (אביב 2010), 161-184.
- בורדייה, פייר (1993) 2005, שאלות בסוציולוגיה, תל אביב: רסלינג.
- בן-צבי, טל, 2004. "שפת אם", בתוך: י' נזרי (עורך), חזות מזרחית/שפת אם, הווה הנע בסבך עברי הערבי, תל אביב: בבל.
- גורביץ', דוד, 1997. פוסטמודרניזם: תרבות וספרות בסוף המאה ה-20, תל אביב: דביר.
- ג'יימסון, פרדריק, 2004. הלא-מודע הפוליטי: על פרשנות הטקסט הספרותי כמעשה חברתי סימבולי (תרגום: חנה סוקר-שווגר). תל אביב: רסלינג.
- גינתון, אלן, 1998. "העיניים של המדינה": אמנות חזותית במדינה ללא גבולות", היבטים באמנות הישראלית של שנות השבעים (אשכול תערוכות), מוזיאון תל אביב, תל אביב, עמ' 25-58.
- דה בובאר, ס. (2007). המין השני, ירושלים: הוצאת כתר.
- דהאמשה, עאמר וליאורה ביגון, 2014. "על הזרה ואיזרוח: העברית והעברית בשילוט הדרכים בגליל", תיאוריה וביקורת 43 (סתיו), עמ' 183-210.
- דקל, טל, 2011. ממוגדרות: אמנות והגות פמיניסטית, תל אביב, 182-210.
- חבר, חנן, "אדם, מה עורו מה לבן-מודרניזם, גזע וישראליות ב'יורח בעמק אילון' מאת עמליה כהנא כרמון", בתוך: היילברונר, עודד ומיכאל לוין, איך אומרים Modernism בעברית?, תל אביב: שנקר, 2010, עמ' 281-302.
- טאוב, גדי, 2004 (1997). המרד השפוף- על תרבות צעירה בישראל, תל אביב: הקיבוץ המאוחד.
- טרכטנברג, גרסיאלה, 2010. "בין מודרניזם למגדר באמנות ישראל 1920-1970: הסוציולוגיה של האמנות פוגשת את ההיסטוריוגרפיה של האמנות הישראלית", בתוך: היילברונר, עודד ומיכאל לוין, איך אומרים Modernism בעברית?, תל אביב: שנקר, עמ' 99-152.
- מקלוהן, מרשל, 2003. להבין את המדיה, (תרגום: עידית שורר), תל אביב: בבל.
- מריומה-מרום, שושנה, "מאפייני מדיניות הרווחה בישראל בשנות החמישים והשישים והתהוות שכבות המצוקה המזרחיות", תיאוריה וביקורת 36 (אביב 2010), 113-136.
- משעני, דרור, 2006. בכל העניין המזרחי יש איזה אבסורד, תל אביב: עם עובד.
- סעיד, אדוארד, אוריינטליזם (1995), עם עובד (מאנגלית: עתליה זילבר), תל אביב: עם עובד, 2000.
- ספארגו, תמסין, פוקו והתיאוריה הקווירית (מאנגלית: אריה בובר), תל אביב: ספריית הפועלים, 2002.
- פאנון, פ. (2004). עור שחור מסכות לבנות. תל-אביב: הוצאת מעריב, עמ' 14-26.

צוקרמן, משה, 1996. פרקים בסוציולוגיה של האמנות, תל-אביב.
צלמונה, י', 2010. 100 שנות אמנות ישראלית, ירושלים: מוזיאון ישראל.
----- ות' מנור פרידמן (עורכים), 1988. קדימה: המזרח באמנות ישראל (קטלוג תערוכה), מוזיאון
ישראל, ירושלים, 47-93.
קונדה, גדעון, 1992. "ביקורת במבחן: אתנוגרפיה וביקורת תרבות בישראל", תיאוריה וביקורת 2
(קיץ), עמ' 7-24.
רם, א., וברקוביץ', נ. (עורכים), 2006. אי/שוויון, באר-שבע: הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון.

Ankori, Ganit (2006). *Palestinian Art*, London.

Bloom, Lisa E., 2006. *Jewish Identities in American Feminist Art, Ghosts of ethnicity, New York and London: Routledge.*

Frueh, Joanna, Casandra L. Langer and Arlene Raven (Eds.), 1994. *New Feminist Criticism- Art, Identity, Action*, New York: IconEditions.

Gilman, Sander L., 1988. *Disease and Representation- Images of Illness from Madness to AIDS*, Ithaca and London: Cornell University Press.

Held, David, 2000. *Global Transformations: Politics, Economics, and Culture*, Cambridge: Polity Press.

Hopkins, David, 2000. *After Modern Art 1945-2000, Oxford History of Art*, Oxford and New York: Oxford University Press.

Jencks, Charles, 1996. *What is Postmodernism*, London: Academy edition.

Loshitzky, Yosefa, 2001. *Identity Politics on the Israeli Screen*, Austin: University of Texas Press.

Nicholson, Linda and Steven Seidman (Eds.), *Social postmodernism: beyond identity politics*, Cambridge cultural social studies, Cambridge : Cambridge University Press, 1995.

Shohat, Ella, 1999. "The Invention of the Mizrahim", *Journal of Palestine Studies* xxix, 1 (Autumn), pp. 5-20.

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :
מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %
הרצאה 0 %
השתתפות 20 %
הגשת עבודה 60 %
הגשת תרגילים 20 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות: